

”Det finns liksom lagar för vad man får tänka och känna.”

**Om lesbiskhet som problem och identitet i tre svenska ungdomsromaner.**

**Av: Sara Malmberg**

Handledare: Ann-Sofie Lönngren  
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande  
Kandidatuppsats 15 hp  
Litteraturvetenskap | Hötterminen 2018



## ABSTRACT

**”There are laws for what you are allowed to think and feel”**

**- On lesbianism as a problem and identity in three Swedish youth novels.**

My intention with this essay is to analyze how lesbianism is described in Swedish youth literature. I have done a queer reading of three books written in the 2000's to find out if lesbian love is described as a problem, and if it isn't: what is causing problems in the novels? When reading the novels I have also observed how the environment and the characters themselves perceive lesbian identity. The novels I have chosen are *Det händer nu* by Sofia Nordin (2010), *Som eld* by Sara Lövestam (2015) and *Du och jag, Marie Curie* by Annika Ruth Persson (2003). To apply queer theory I have used several concepts, such as heteronormativity, coming out, shame and internalized homophobia, when analyzing the texts.

The conclusion of my analysis is that one of the novels describes the lesbian love itself as a problem, while the other two are wider in their descriptions. Some characters are comfortable in their lesbian identity, while some are struggling with shame and coming out-issues. My final conclusion is that it is heteronormativity that is causing problems in the novels, not lesbianism.

Key words: lesbianism, youth literature, queer theory, heteronormativity.

# Innehållsförteckning

<b>1.1</b>	<b>Inledning.....</b>	<b>4</b>
<b>1.2</b>	<b>Syfte.....</b>	<b>5</b>
<b>1.3</b>	<b>Metod och teoretisk grund.....</b>	<b>5</b>
	Viktiga begrepp.....	7
<b>1.4</b>	<b>Tidigare forskning.....</b>	<b>10</b>
<b>1.5</b>	<b>Material.....</b>	<b>14</b>
	Urvalsprocess.....	14
	Det händer nu.....	15
	Som eld.....	15
	Du och jag, Marie Curie.....	15
<b>2.</b>	<b>Analys.....</b>	<b>16</b>
	Det händer nu.....	16
	Som eld.....	21
	Du och jag, Marie Curie.....	26
<b>3.</b>	<b>Slutdiskussion.....</b>	<b>30</b>
<b>4.</b>	<b>Sammanfattning.....</b>	<b>32</b>
<b>5.</b>	<b>Litteraturförteckning.....</b>	<b>34</b>

## 1.1 INLEDNING

Jag har aldrig läst så många böcker som när jag var tolv år gammal. Jag lånade på biblioteket, önskade mig i födelsedagspresent och slukade varenda ungdomsbok jag kunde komma över. De bästa böckerna var också de sorgligaste som gärna skulle beröra krig, död eller olycklig kärlek.

Tidiga tonåren var absolut inte min bästa tid i livet, även om mitt läsande aldrig har varit större än då. Men kanske var det också just därför som jag tyckte så mycket om att försvinna in i böcker, få läsa om personer som jag kunde identifiera mig med och få lära mig nya saker av. Som jag minns det gav varje ny bok jag läste mig nya insikter. Det är därför jag tycker att ungdomslitteratur är så otroligt viktig. Den har chansen att påverka och skapa förståelse. Den vänder sig till en av de viktigaste målgrupperna som finns. Och den kommer alltid fortsätta behövas.

Eftersom jag tycker så mycket om ungdomslitteratur har jag fortsatt att läsa den, även långt efter att jag själv slutade räknas in i kategorin ungdom. När jag kom ut som lesbisk kände jag plötsligt ett stort behov av att läsa böcker som handlade om lesbisk kärlek, om mig. Utbudet av litteratur i detta ämne är inte särskilt stort, varken inom ungdoms- eller vuxenlitteraturen, och min känsla var att de flesta böcker på temat är sorgliga, jobbiga och problematiska. Att vara lesbisk beskrivs som svårt; det är svårt att komma ut, svårt att bli kär, svårt att leva. Självklart behöver kärleksromaner innehålla problem, annars hade de inte varit särskilt spännande. Men mig veterligen finns det inte en enda roman om heterosexuell kärlek där just heterosexualiteten framställs som ett problem.

Med detta som bakgrund kändes just det här temat viktigt att välja som c-uppsatsämne, då jag själv inte ser lesbiskhet som något svårt, jobbigt och problematiskt. Därför vill jag se om min egen bild av hur det är att leva som lesbisk finns representerad i ungdomslitteraturen, eller om lesbiskheten endast framställs som problematisk. Stämmer min uppfattning om hur lesbiskheten beskrivs, eller finns det annat som skapar problem i dessa berättelser om kärlek?

## 1.2 SYFTE

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur lesbisk kärlek beskrivs i ungdomslitteratur. Jag kommer att titta på ifall de aspekter som framställs som problem i kärlekshistorierna är kopplade till just lesbiskheten eller till något annat. I förlängningen vill jag även undersöka hur lesbiskhet benämns eller inte benämns av omgivningen och karaktärerna själva. Syftet med uppsatsen genomförs med hjälp av fyra frågeställningar:

- Anses sexualiteten/lesbiskheten vara föremål för problem i böckerna?
- Finns det andra problem än just lesbiskheten i kärlekshistorierna?
- Hur beskrivs och benämns, eller inte benämns, lesbiskheten av omgivningen?
- Hur ser karaktärerna på sig själva och sin lesbiska identitet?

## 1.3 METOD OCH TEORETISK GRUND

För att kunna besvara mina frågeställningar kommer jag närläsa tre ungdomsböcker från 2000-talet och sedan analysera dem utifrån ovanstående frågor. Jag kommer också att jämföra böckerna för att se om och i så fall hur de skiljer sig eller liknar varandra vad gäller beskrivningen av lesbisk kärlek.

Som teoretisk grund och utgångspunkt kommer jag att använda queerteori. Teorin uppkom i början på 1990-talet och viktiga förgrundsgestalter är de amerikanska teoretikerna Judith Butler och Eve Kosofsky Sedgwick med sina böcker *Gender trouble* (1990) respektive *Epistemology of the Closet* (1990).<sup>1</sup> En av de queerteoretiker som har tagit ämnet vidare är Tiina Rosenberg, professor i teatervetenskap och genusvetenskap, genom sin bok *Queerfeministisk agenda* från 2002. Rosenberg beskriver bland annat hur queerteorin används som ett kritiskt förhållningssätt till det heteronormativa. Hon menar att vårt samhälle är uppbyggt kring strukturer och handlingar som reproducerar bilden av heterosexualiteten som det ursprungliga, naturliga och normala.<sup>2</sup> Queerteorins uppgift är att kritiskt granska denna heterosexuella norm och att se var den skevar. Teorins utgångspunkt är att sexualiteter är

---

<sup>1</sup> Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002, s. 65

<sup>2</sup> Rosenberg, 2002, s. 12

konstruerade socialt, historiskt och geografiskt och att det därmed inte finns någon ursprungssexualitet.<sup>3</sup>

I min studie av hur lesbisk kärlek beskrivs i ungdomslitteratur finns just heteronormativiteten med som en övergripande ram och motivation till min undersökning. Hade inte heteronormativiteten format hur kärlek skapas och beskrivs hade inte heller min studie behövts. Min tes är att den samkönade kärleken, i det här fallet samkönade kvinnliga relationer, inte beskrivs på samma sätt som den heterosexuella kärleken. I min studie kommer jag dock inte att jämföra med litteratur som beskriver heterosexuell kärlek, utan snarare göra en komparativ och närläsande lesbisk motivstudie.

Rosenberg skriver också om hur olika identiteter fungerar som berättelser som följer sina dramaturgier. Att vara homosexuell innebär att behöva komma ut för sig själv och andra och att finna sitt sammanhang och sitt community.<sup>4</sup> Hon beskriver också hur bilden av homosexuella skrivs in i litteratur, dramatik och film, där deras roll ofta är att antingen vara totalt osynliga, alternativt att vara isolerade, ensamma eller helt enkelt störda.<sup>5</sup> Även där finns alltså ett slags dramaturgi kring hur livsberättelser formas beroende på vilken sexualitet du har. Detta har en stark koppling till just det jag vill undersöka i min studie, eftersom jag är intresserad av hur lesbiskhet beskrivs i litteraturen. I och med att det finns en norm kring hur lesbiskhet brukar beskrivas, och en bild av hur en lesbisk person lever, finns det alltså en ram att förhålla sig till i min undersökning. Bekräftar och reproducerar berättelserna jag ska läsa denna bild, eller frångår de den förutbestämde dramaturgin?

I boken *Queera läsningar* från 2012 beskrivs hur queerteorin praktiskt kan användas i kombination med litteraturvetenskapen. I inledningen nämns bland annat hur queera läsningar kan göras för att hitta de luckor, sprickor och ologiskheter, som potentiellt kan finnas i alla texter.<sup>6</sup> I kapitlet "Litteraturforskning och queerpolitisk läsning" skriver Sanna Karkulehto att dessa läsningar kan göras både på texter som kretsar kring hbtq-personer och de som förnekar och tystar dessa perspektiv. Vidare beskriver Karkulehto queerforskarens uppgift, som inte är att lista ut vad det queera eller heterosexuella i texten är, utan att se hur dessa identiteter och begrepp konstrueras i texten. Utgångspunkten är att beskrivningen av olika identiteter också formar vår bild av dessa, och att litteraturen därmed inte bara återger utan även är med i

---

<sup>3</sup> Rosenberg, 2002, s. 63

<sup>4</sup> Rosenberg, 2002, s. 52-53

<sup>5</sup> Rosenberg, 2002, s. 23

<sup>6</sup> Kivilaakso, Katri, Lönngrén, Ann-Sofie & Paqvalén, Rita (red.), *Queera läsningar: [litteraturvetenskap möter queerteori]*, Hägersten, 2012, s. 10

skapandet av verkligheten.<sup>7</sup> I min uppsats kommer jag använda detta perspektiv för att se hur lesbiskhet konstrueras och framställs i ungdomslitteratur. Jag kommer titta på hur brott mot heteronormativitet beskrivs och gestaltas samt om berättelsens fokus är just det normbrytande, eller kärlekshistorien.

## VIKTIGA BEGREPP

Nedan kommer jag definiera och beskriva några begrepp som jag anser vara viktiga i sammanhanget och som jag kommer använda i min analys för att göra queerteorin tillämpningsbar.

I boken *L-ordet* från 2006 försöker Tiina Rosenberg diskutera och nyansera begreppen **lesbisk identitet** och **lesbiskhet**. Hon skriver bland annat att lesbiska, trots att det finns många referenspunkter dem emellan, inte utgör en enhetlig grupp. Rosenberg menar att gruppens marginalisering och diskriminering skapar gemenskap, men att det också finns annat som knyter dem till varandra.<sup>8</sup> Pia Lundahl skriver i sin bok *Lesbisk identitet* från 1998 om hur grupper och identiteter ofta formas utifrån vad de *inte* är och utifrån *den andre*. Att vara heterosexuell blir främst en fråga om att *inte* vara homosexuell och betydelsen av heterosexualitet hamnar därmed någon annanstans.<sup>9</sup> Lundahl skriver vidare om vad identiteter gör med oss som människor och hur de kan verka både förstärkande och tvingande. Att se sig själv som lesbisk kan vara ett sätt att hitta en plats och ett sätt att agera i förhållande till andra människor, samtidigt som det kan tvinga in en i en snäv kategori och en påhittad sanning om vad det innebär att vara lesbisk. Lundahl nämner också betydelsen av representation för att kunna forma identiteten lesbisk, alltså att lesbiska finns representerade i till exempel kulturen.<sup>10</sup>

Även Lundahl nämner föreställningen kring den mall, eller dramaturgi, som brukar nämnas i anslutning till "**den homosexuella barndomen**". Där beskrivs hur personen tidigt förstår att hen är homosexuell, att hen har ett avvikande könsbeteende samt att personen

---

<sup>7</sup> Karkulehto, Sanna, "Litteraturforskning och queerpolitisk läsning", i *Queera läsningar*, Kivilaakso, Katri, Lönngrén, Ann-Sofie & Paqvalén, Rita (red.), Hägersten, 2012, s. 27

<sup>8</sup> Rosenberg, Tiina, *L-ordet: vart tog alla lesbiska vägen?* Normal, Stockholm, 2006, s. 133

<sup>9</sup> Lundahl, Pia, *Lesbisk identitet*, Carlsson, Stockholm, 1998, s. 20

<sup>10</sup> Lundahl, 1998, s. 19

känner sig utanför.<sup>11</sup> Senare i boken beskrivs även hur **komma-ut-processen** skrivs in som en obligatorisk händelse i den homosexuella identiteten.<sup>12</sup>

Kerry Mallan, professor i litteraturstudier, har i kapitlet ”Feeling a little queer? Performing Lesbian Desire and Identity in Youth Texts” ur boken *Seriously Playful. Genre, Performance and Text* (2004), skrivit om två olika slags lesbiska narrativ förekommande i ungdomslitteratur. Det första är den klassiska komma-ut-berättelsen där historiens fokus ligger på huvudpersonens kämpande med identitet och att våga komma ut för sin omgivning. Den andra är berättelser där lesbiska karaktärer förekommer, men redan har kommit ut med sin sexualitet för omgivningen och därmed kan fokusera på och förhålla sig till andra problem i historien.<sup>13</sup>

Även ungdomslitteraturforskarna Michael Cart och Christine A. Jenkins har tittat på hur gestaltningen av homosexuella karaktärer ser ut i ungdomslitteratur utgiven mellan 1969 och 2004. I deras undersökning framkommer att en stor del skildringar antingen gör den homosexuella till en stereotyp vars liv är mörkt och svårt och ofta slutar i för tidig död, alternativt en karaktär som lever sitt liv gömd och i tystnad.<sup>14</sup>

Dessa, ovan nämnda, aspekter kommer jag ta med mig in i min analys, där jag vill undersöka hur lesbiskhet beskrivs. Jag kommer bland annat titta på om berättelserna följer dramaturgin för den homosexuella barndomen, om komma-ut-processen som en obligatorisk händelse och hur karaktärerna ser på och använder sin lesbiska identitet – som något förstärkande eller tvingande? Jag är också intresserad av om lesbiskheten beskrivs likadant i de olika böckerna, eller hur beskrivningarna skiljer sig åt.

**Heteronormativitet** är ett begrepp som beskriver heterosexualitetens status av att vara naturlig och universell, medan homosexualiteten ses som det avvikande. Rosenberg beskriver hur denna starka norm gör att heterosexualiteten hamnar i ett socialt överläge där dess identitet aldrig behöver förklaras. Den så kallade avvikaren behöver däremot ständigt förklara sig och ge svar – till exempel ”komma ut” med att hen är något annat än heterosexuell.<sup>15</sup> Att

---

<sup>11</sup> Lundahl, 1998, s. 27

<sup>12</sup> Lundahl, 1998, s. 67

<sup>13</sup> Mallan, Kerry, 2004. ”Feeling a little queer? Performing Lesbian Desire and Identity in Youth Texts”. *Seriously Playful. Genre, Performance and Text*. Sharyn Pearce och Kerry Mallan (red). Flaxton, Qld.: Post Pressed. s 116-117

<sup>14</sup>Cart, Michael & Jenkins, Christine, *The heart has its reasons: young adult literature with gay/lesbian/queer content, 1969-2004*, Scarecrow, Lanham, MD, 2006. s xv-xvi

<sup>15</sup> Rosenberg, 2002, s. 17-18



fokusera på heteronormativiteten gör, enligt Rosenberg, att vi kritiskt kan granska normen, snarare än att fokusera på det som är “avvikande”.

**Den heterosexuella matrisen** är ett annat begrepp, myntat av Judith Butler, som också har en stark koppling till heterosexualitet som norm. Matrisen utgår ifrån att det finns två binära kön, man och kvinna, samt att dessa anses vara varandras motsatser. Detta motsatspar står i förhållande till varandra genom obligatorisk heterosexualitet.<sup>16</sup>

I min analys kommer jag undersöka hur avvikandet från den heterosexuella normen beskrivs. Bekräftas det avvikande genom att karaktärerna behöver komma ut? Och på vilket sätt beskrivs och upprätthålls den heterosexuella matrisen?

Pia Livia Hekanaho studerar i kapitlet “Texten, läsaren och affekterna – den affektiva vändningen och läsarens känslor” i *Queera läsningar* förhållandet mellan begreppen queer och **skammens affekt**. Detta är något som det tidigare har forskats och skrivits om och då kallats *gay shame*.<sup>17</sup> *Gay-shame*-aktivismen kan ses som ett motstånd eller en kritik mot det kommersialiserade *gay-pride*, då det begreppet ofta ignorerar och tystar ner erfarenheterna av skam och kränkning. Att bara se stoltheten och öppenheten skapar ett kollektivt obearbetat trauma, då majoriteten av de som bryter mot heteronormen någon gång har utsatts för kränkning. Detta gör skam, som på många sätt är en privat och personlig angelägenhet, till något universellt och sammanbindande.<sup>18</sup> Hekanaho menar att skam alltid har varit starkt sammankopplat med homosexualitet och hur den framträder och framställs i kulturen.<sup>19</sup> I min analys kommer jag använda skam som begrepp och undersöka ifall den finns med som en aspekt i berättelserna om lesbisk kärlek.

**Homofobi** som begrepp myntades omkring 1970 av den amerikanske psykologen George Weinberg<sup>20</sup> och beskriver de negativa beteenden och attityder som kan riktas mot homosexuella. Det kan till exempel handla om nedsättande ord, våld och diskriminering. **Internaliserad homofobi** handlar om det hat som homosexuella personer kan rikta antingen mot sig själva som individer, eller mot homosexuella som grupp. Detta kan exempelvis

---

<sup>16</sup> Butler, Judith, *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*, Daidalos, Göteborg, 2007, s. 235-236

<sup>17</sup> Hekanaho, Pia Livia, ”Texten, läsaren och affekterna – den affektiva vändningen och läsarens känslor”, i *Queera läsningar*, Kivilaakso, Katri, Lönngren, Ann-Sofie & Paqvalén, Rita (red.), Hägersten, 2012, s. 65

<sup>18</sup> Hekanaho, 2012, s. 70

<sup>19</sup> Hekanaho, 2012, s. 71

<sup>20</sup> Watell, Sune, ”Farväl heteronormativitet”, i *Lambda nordica.*, 1-2/2004, s. 89-90, 2004, s. 89

grunda sig i felaktiga föreställningar som personen har blivit intalad tidigare i livet, vilket kan leda till självhat och förnekande av sin egen identitet.<sup>21</sup>

Eve Kosofsky Sedgwick skriver i sin bok *Between men* (1985) om den obligatoriska heterosexualitet som finns inbyggd i den patriarkala strukturen och som därmed också gör homofobi till en ofrånkomlig konsekvens. Kosofsky Sedgwick ser det heterosexuella äktenskapet som en förtryckande, patriarkal institution som i sig skapar homofobi.<sup>22</sup>

Eftersom homofobi, liksom skam, är något som homosexuella behöver förhålla sig till på ett eller annat sätt är det ett viktigt begrepp att ta med i min uppsats. Jag kommer även att undersöka hur detta begrepp tar sig uttryck i berättelserna jag ska närläsa.

## 1.4 TIDIGARE FORSKNING

I och med att homosexualitet var förbjudet enligt lag fram till 1944 i Sverige och sedan klassades som en psykisk abnormalitet till år 1979 är både utbudet av skönlitterära verk med homosexuella karaktärer och relationer samt forskningen kring dessa verk begränsad.<sup>23</sup> Ämnet har främst behandlats med tystnad och förnekelse. Den irländske dramatikern och författaren Oscar Wilde, som levde och verkade mellan 1854 och 1900, var en av få vars sexualitet det talades öppet om. Wilde dömdes till två års fängelse för homosexuella handlingar och ligger bakom det uttryck som sedan kom att användas för att beskriva samkönad kärlek: *the love that dare not speak its name*.<sup>24</sup> Det har alltså varit mycket problematiskt både att leva som homosexuell och att skriva om samkönat begär under en stor del av vår historia. Dock har det funnits sätt att komma runt de reglerande lagarna, vilket Eva Borgström beskriver i sin bok *Berättelser om det förbjudna: begär mellan kvinnor i svensk litteratur mellan 1900-1935* (2016). För samkönade relationer mellan kvinnor fanns det kring sekelskiftet ett så kallat kulturellt frirum, något som i efterhand har kallats "romantisk vänskap" eller "feministisk

---

<sup>21</sup> Antirasistiska akademien, *Homofobi*, u.å. <http://www.antirasistiskaakademien.se/homofobi/> [hämtad 2018-11-27]

<sup>22</sup> Sedgwick, Eve Kosofsky, *Between men: English literature and male homosocial desire*, Columbia Univ. Press, New York, 1985, s. 3

<sup>23</sup> Levande Historia, *Elise Ottesen-Jensen kämpade för upplysning kring sexualitet*, u.å. <https://www.levandehistoria.se/hbtq/elise-ottesen-jensen-ottar-rattigheter-och-upplysning-kring-sexualitet> [hämtad 2018-11-27]

<sup>24</sup> Borgström, Eva, *Berättelser om det förbjudna: begär mellan kvinnor i svensk litteratur 1900-1935*, Göteborg, 2016, s. 108

vänskapskärlek”. Inom ramarna för detta var det möjligt för kvinnor att leva ihop, på premisserna att det utåt sett inte var en erotisk relation.<sup>25</sup> Borgström nämner även forskningen kring en av våra största svenska författare, Selma Lagerlöf, som under lång tid har förnekat och tystat ned att Lagerlöf var lesbisk. Istället har det skrivits om att hon “offrade kärleken för konsten” eller att hon helt enkelt inte kunde få tag i någon man.<sup>26</sup>

Mellankrigstiden är en epok som Kristina Fjelkestam fördjupar sig i, i sin avhandling *Ungkarlsflickor, kamrathustrur och manhaftiga lesbianer: modernitetens litterära gestalter i mellankrigstidens Sverige* (2002). Fjelkestam tar främst upp Agnes von Krusenstjernas och Margareta Subers författarskap och nämner i samband med detta begreppet “den manhaftiga lesbianen”. Detta begrepp myntades inom läkarvetenskapen under sent 1800-tal och sågs som en kategori inom sexologin. Där betraktades homosexualiteten som en slags spegelvänd heterosexualitet och den lesbiska kvinnan beskrevs som “det tredje könet”.<sup>27</sup> Det antogs också att kvinnlig homosexualitet endast berodde på tidigare erfarenheter av avvisande från män och att kärleken från en kvinna blev ett slags substitut för detta.<sup>28</sup> Dessa antaganden och föreställningar speglas självklart i den samtida litteraturen. När Fjelkestam beskriver Margareta Subers roman *Charlie* (1932) nämner hon den stora tystnaden och frånvaron av ord för att beskriva den samkönade kärleken.<sup>29</sup>

Tystnaden och osynliggörandet är också något som beskrivs i Liv Saga Bergdahls avhandling *Kärleken utan namn: identitet och (o)synlighet i svenska lesbiska romaner* (2010). Bergdahl fokuserar främst på lesbiska romaner från 1930-talet, men ger också en översikt av svensk lesbisk litteratur fram till det tidiga 00-talet. Hon skriver i avhandlingens inledning om vikten av att studera just skönlitteraturen då den under lång tid har använts av kvinnor för att uttrycka sig och göra sina röster hörda och på så vis även har varit viktig för formandet av den lesbiska identiteten.<sup>30</sup> I hennes läsningar av specifika verk från 1930-talet nämns återigen tystnaden, ordlösheten och kärleken som inte vågar säga sitt namn. Vid den här tiden

---

<sup>25</sup> Borgström, 2016, s. 15-16

<sup>26</sup> Borgström, 2016, s. 22

<sup>27</sup> Fjelkestam, Kristina, *Ungkarlsflickor, kamrathustrur och manhaftiga lesbianer: modernitetens litterära gestalter i mellankrigstidens Sverige*, doktorsavhandling, B. Östlings bokförl. Symposion, Diss. Stockholm: Univ., 2002, Eslöv, 2002, s. 93

<sup>28</sup> Fjelkestam, 2002, s. 128

<sup>29</sup> Fjelkestam, 2002, s. 130

<sup>30</sup> Bergdahl, Liv Saga, *Kärleken utan namn: identitet och (o)synlighet i svenska lesbiska romaner*, doktorsavhandling, Institutionen för kultur- och medievetenskaper, Umeå universitet, Diss. Umeå: Umeå universitet, 2010, Umeå, 2010, s. 12

existerade ordet "lesbisk" men också en rad andra ord användes, som till exempel "gynander", "hermafrodit" och "tribad".<sup>31</sup> Men trots mängden ord som fanns för att beskriva den lesbiska kvinnan hittar Bergdahl inga av dessa i den lesbiska litteraturen skriven av Karin Boye, Agnes von Krusenstjerna och Margareta Suber, vars verk hon studerar närmare i sin avhandling. Enligt Bergdahl beror detta inte bara på att homosexualitet var förbjudet; en viktig anledning är också att det inte fanns ord för att beskriva det känslomässiga i den lesbiska kärleken. Orden som fanns hade laddats negativt med andra betydelser, värderingar och föreställningar som helt enkelt inte stämde in på beskrivningen av kärlek.<sup>32</sup>

Maria Österlund vid Åbo Akademi skriver i avhandlingen *Förklädda flickor: könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman* (2005) om fenomenet att vara flicka och hur det beskrivs i ungdomslitteraturen, samt vad som händer när dessa flickor lämnar eller gör uppror mot sin tilldelade plats. Österlund tar inte specifikt upp samkönad kärlek, men däremot hur heterosexualitet skapas och upprätthålls genom kulturen. Hon studerar också hur flickorna i 1980-talslitteraturen börjar göra uppror mot det klassiska flickbeteendet genom att förkläda sig och därmed får chansen att bli någon annan. Detta är ett sätt att göra motstånd mot de två annars så tydliga och cementerade könen, och i förlängningen också mot heterosexualiteten.<sup>33</sup>

Mia Franck, litteraturvetare och också hon kopplad till Åbo Akademi, skriver i sin avhandling *Frigjord oskuld: heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman* (2009) om flickrollen i ungdomslitteraturen, men med fokus på sexualitet. Hon skriver om hur heterosexualiteten skapas och upprätthålls samt hur den kan agera begränsande för kvinnlig gemenskap.<sup>34</sup> Enligt Franck skildras heterosexualiteten som eftersträvansvärd och statusbärande i ungdomslitteraturen, medan den avvikande homosexualiteten främst gestaltas genom tystnad. Karaktärerna kämpar för att passa in och bekräfta heteronormen genom tystnad och hemlighållande.<sup>35</sup> Den lesbiska kärleken kan också döljas bakom vänskapsrelationer. Under rubriken *Flickor emellan* analyserar Franck Inger Edelfeldts bok

---

<sup>31</sup> Bergdahl, 2010, s. 88

<sup>32</sup> Bergdahl, 2010, s. 89

<sup>33</sup> Österlund, Maria, *Förklädda flickor: könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*, doktorsavhandling, Åbo Akademi, Diss. Åbo: Åbo akademi, 2006, Åbo, 2005, s. 14-15

<sup>34</sup> Franck, Mia, *Frigjord oskuld: heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*, doktorsavhandling, Åbo akademi, Åbo, 2009, s. 21

<sup>35</sup> Franck, 2009, s. 206

*Juliane och jag* (1982) för att se hur den kvinnliga gemenskapen formar starka vänskapsband som kan utvecklas till lesbisk sexualitet.<sup>36</sup>

Corinna Müllers uttrycker i sin artikel *Kvinnor emellan*, publicerad i den vetenskapliga tidskriften *Lambda Nordica* 2003, en saknad efter ett översiktsverk om hur lesbisk begär har gestaltats i den svenskspråkiga litteraturen. Müller menar att det återstår mycket inom fältet att upptäcka och utforska. Själv har Müller fokuserat på att beskriva lesbisk begär i skönlitteraturen från det svenska 1980-talet i sin magisteruppsats med samma namn: *Kvinnor emellan: lesbiska möten i svensk 1980-talslitteratur*.<sup>37</sup>

I mitt jobb med att hitta tidigare forskning i ämnet har jag främst kommit över studier kring andra tidsepoker än just 00-talet, som jag är intresserad av att studera. Dessa studier har främst berört den lesbiska romanen, och inte specifikt riktat in sig på ungdomslitteratur. Eva Borgström beskriver hur begär mellan kvinnor har beskrivits i litteratur från 1900-1935, medan Kristina Fjelkestam fördjupar sig i kvinnliga litterära gestalter under mellankrigstiden och endast berör den lesbiska kvinnan i ett avsnitt. Liv Saga Bergdahl har även hon riktat in sig på lesbiska romaner från det tidiga 1900-talet, även om hon också ger en kort översikt över litteraturen fram till 00-talet. Mia Franck och Maria Österlund, som har fokuserat på ungdomslitteratur i sina studier, har skrivit om förklädda flickor och flickors sexualitet i allmänhet, men inte varit inriktade på just lesbisk kärlek. De texter som berör lesbisk kärlek i litteraturen riktar främst in sig på tiden då homosexualitet var förbjudet enligt lag, eller åtminstone klassades som en psykisk abnormalitet. Det gör att de har andra kontexter att förhålla sig till och utgå ifrån i sina analyser. Idag klassas inte homosexualitet som något avvikande, varken enligt lag eller inom vården. Därför vill jag se om detta också är något som speglas i litteraturen, eller om brott mot heteronormativiteten fortfarande omnämns med tystnad eller som ett problem. Med detta som bakgrund tror jag att mitt arbete kan vara ett relevant tillägg till den forskning som redan finns.

---

<sup>36</sup> Franck, 2009, s. 250

<sup>37</sup> Müller, Corinna, ”Kvinnor emellan: lesbisk begär i svenskspråkig skönlitteratur från 1980-talet”, i *Lambda nordica*., 2003(9):3, s.6-20, 2003, s. 6

## 1.5 MATERIAL

### URVALSPROCESS

Under 2000-talet har det utkommit ett antal ungdomsböcker som beskriver lesbisk kärlek, vilket har gjort att jag har varit tvungen att välja bort vissa titlar. I urvalsprocessen fanns bland annat *Dit man längtar* av Ylva Karlsson (2001) och *Det jag inte säger* av Katja Timgren (2004) med bland möjliga romaner att fokusera på. På grund av begränsat utrymme i uppsatsen var jag tvungen att välja bort dessa, trots att de stämmer överens med mina kriterier. Även böcker som *Jag är ju så jävla easy going* av Jenny Jägerfeld (2013) och *Cirkeln* av Sara Bergmark Elfgren och Mats Strandberg (2011) är böcker som innehåller lesbisk kärlek, men som jag valde bort av anledningen att handlingen främst kretsar kring andra teman.

Mina kriterier i urvalet var att boken skulle vara skriven på svenska någon gång under 2000-talet samt att målgruppen skulle vara ungdomar. Både *Det händer nu*<sup>38</sup> och *Som eld*<sup>39</sup> benämns som ungdomsböcker som riktar sig till åldern 12-15 år av sina respektive förlag. *Du och jag Marie Curie* placeras också den in i kategorin Barn/ungdom på Libris.<sup>40</sup> Böckerna är alla skrivna på 2000-talet på svenska, av svenska författare. *Det händer nu* och *Som eld* utspelar sig i något slags nutid vars exakta år inte nämns, medan *Du och jag, Marie Curie* utspelar sig år 1986. Huvudpersonen Jenny i *Du och jag, Marie Curie* bor i Göteborg, medan *Som eld* till största del utspelar sig i Stockholms skärgård. I *Det händer nu* nämns det inte exakt var huvudpersonerna bor. Böckerna har alltså en viss geografisk spridning och utspelar sig i lite olika tider, även om alla är skrivna i nutid. Enligt mig skiljer sig också böckernas berättelser åt, vilket jag ser som positivt. De berör både teman som den första kärleken och klass, vilket jag kommer beskriva mer ingående i analysdelen. Dock är huvudtemat i alla tre böcker den lesbiska kärlekshistorien, vilket jag tycker är viktigt för min undersökning då den har samma fokus. Anledningen till att jag valt böcker som är skrivna på 2000-talet är att jag vill se hur lesbiskhet framställs i en tid då samhället, i alla fall enligt lag, ser homosexualitet som likvärdigt heterosexualitet. Märks denna samhällssyn även i kulturen?

---

<sup>38</sup> Rabén & Sjögren, *Det händer nu*, u.å. <http://www.rabensjogren.se/bocker/112741-det-hander-nu> [hämtad 2018-11-27]

<sup>39</sup> Lilla Piratförlaget, *Böcker: Som eld*, u.å. <http://lillapiratforlaget.se/bocker/som-eld/> [hämtad 2018-11-27]

<sup>40</sup> Libris, *Du och jag, Marie Curie*, u.å. <http://libris.kb.se/bib/9034886> [hämtad 2018-11-27]

Alla tre böcker jag valt har varit nominerade till svenska litteraturpriser: *Det händer nu*<sup>41</sup> och *Du och jag, Marie Curie*<sup>42</sup> till Augustpriset och *Som eld* till Författarförbundets pris Slangbellan<sup>43</sup>. Detta ger en indikation på att de är välskrivna och erkända av vana ungdomslitteraturläsare. Eventuellt har nomineringarna även gjort dem mer välkända och lästa av fler.

På grund av uppsatsens omfång har jag behövt avgränsa mig och välja bort böcker som också stämmer överens med mina kriterier. Jag kan därför inte presentera en helhetsbild av den nutida lesbiska ungdomslitteraturen, utan gör snarare ett nedslag i tre böcker. I och med detta hade resultatet kunnat bli annorlunda om jag hade valt andra böcker.

## **DET HÄNDER NU**

*Det händer nu* är skriven av Sofia Nordin och utgiven år 2010. Boken är skriven ur huvudpersonen Stellas perspektiv och handlar om hennes kärlek till bästa kompisen Sigrid. Sofia Nordin debuterade som författare 2003 och skriver böcker för både barn, unga och vuxna.<sup>44</sup>

## **SOM ELD**

*Som eld*, skriven av författaren Sara Lövestam, kom ut år 2015. Den handlar om kärlekshistorien mellan Lollo och Anna, som möts under sommaren på en ö i Stockholms skärgård. Sara Lövestam har skrivit ett antal romaner för både vuxna och ungdomar, men också fyra böcker om språk och grammatik.<sup>45</sup>

## **DU OCH JAG, MARIE CURIE**

*Du och jag, Marie Curie* är skriven av Annika Ruth Persson, utgiven år 2003 men utspelar sig år 1986. Bokens huvudperson är Jenny, som är kär i Filippa i hennes fotbollslag. Annika Ruth

---

<sup>41</sup> Augustpriset, *Det händer nu*, u.å. <https://www.augustpriset.se/bidrag/det-hander-nu> [hämtad 2018-12-13]

<sup>42</sup> Augustpriset, *Du och jag, Marie Curie*, u.å. <https://www.augustpriset.se/bidrag/du-och-jag-marie-curie> [hämtad 2018-12-13]

<sup>43</sup> Piratförlaget, *Nominerad till Slangbellan!* u.å. <http://www.piratforlaget.se/2016/03/14/nominerad-till-slangbellan/> [hämtad 2018-12-13]

<sup>44</sup> Rabén & Sjögren, *Författare: Sofia Nordin*, u.å. <http://www.rabensjogren.se/forfattare/118798-sofia-nordin> [hämtad 2018-11-27]

<sup>45</sup> Lövestam, Sara, *Böcker*, u.å. <https://saralovestam.se/bocker/> [hämtad 2018-11-27]

Persson är en författare och översättare som har skrivit tre romaner, varav *Du och jag, Marie Curie* är hennes debut.<sup>46</sup>

## 2. ANALYS

### DET HÄNDER NU

I Sofia Nordins bok *Det händer nu* avslöjas redan på första sidan att det är en kärlekshistoria vi kommer få följa, och att det handlar om kärlek mellan två tjejer. Bokens huvudpersoner är Stella och Sigrid, som är bästa vänner, och det är ur Stellas perspektiv vi får följa berättelsen. Liksom att det tidigt avslöjas att Stella är kär i Sigrid framkommer det också tidigt att kärleken inte bara är något positivt. Redan i andra kapitlet uttrycker Stella att visst är det gulligt, fint och fantastiskt att hon är kär men “det är bara det att jag har blivit kär i en tjej”.<sup>47</sup> På nästa sida berättar hon att förälskelsen gör henne rädd och att det hon är rädd för är vad Sigrid och alla andra ska tycka.<sup>48</sup> Rädslan gör att det kommer dröja innan Stella avslöjar sina känslor för Sigrid. Fram tills att det händer försöker hon i stället tolka Sigrids beteende för att utläsa om hennes intresse är besvarat. Men eftersom de två uttryckligen kallar sig för bästa vänner är det också där mycket fokus hamnar. Efter att Stella har fått följa med Sigrids familj till Kreta tänker hon kring deras relation:

Man åker inte bort i två veckor med någon man gillar lite grann. Det är bara sin allra bästa vän man tar med på någonting sånt, och jag tycker att den lyser omkring oss nu: bästa vänner-glansen.<sup>49</sup>

Här befästs Stellas och Sigrids relation som bästa vänner. Precis som Mia Franck skriver om i sin avhandling, så fyller de kvinnliga karaktärernas vänskapsband ofta en viktig funktion i berättelser om lesbisk kärlek.<sup>50</sup> Det är vänskapen som är ramen och grunden i historien, vilket gör att heterosexualiteten inte avskrivs utan finns med som en potentiell utväg eller möjlighet.

---

<sup>46</sup> Persson, Annika Ruth, *Om mig*, 05/2018, <https://www.annikaruthpersson.com/> [hämtad 2018-11-27]

<sup>47</sup> Nordin, Sofia, *Det händer nu*, Stockholm, 2010, s. 8

<sup>48</sup> Nordin, 2010, s. 9

<sup>49</sup> Nordin, 2010, s. 58

<sup>50</sup> Franck, 2009, s. 21



Detta märks även hos Stella som försöker förneka och gömma sina riktiga känslor genom att börja flirta med Sigrids bror Hannes. Något som till en början verkar ganska enkelt för Stella: då Hannes visar intresse för henne dras hon med och blir nyfiken på vad som skulle kunna hända. Hon blir smickrad över Hannes intresse och tänker kring hur det skulle vara att kyssa honom, bli ihop och ha sex.<sup>51</sup> Men ju längre tiden går, desto svårare blir relationen till Hannes. Vid ett tillfälle när Stella går hem till dem för att prata med Sigrid och det visar sig att hon inte är hemma, ljuger hon och säger att det egentligen var Hannes hon gick dit för att träffa.

Det är jag som borde gråta. Eller skratta. Åt hur idiotiskt allting är. Men min röst låter helt normal. Jag lyckas le sextigt och slicka mig extra långsamt om läpparna så att han ser ut som om han ska svimma. Det gör mig nästan lite besviken att jag är så bra på det.<sup>52</sup>

Det verkar alltså komma enkelt och naturligt för Stella att flirta med Hannes och hon uttrycker själv en besvikelse över att hon "är så bra på det", till skillnad från att flirta och visa intresse för Sigrid. Detta kan dels tolkas som att Stella egentligen inte är intresserad av Hannes och därmed inte känner någon rädsla för att göra fel eller avvisas, men kan också läsas som att Stella helt enkelt har lättare att flirta med Hannes för att han är kille. I och med detta reproduceras bilden av heterosexualitet som något grundläggande och naturligt, något som kommer till Stella utan att hon behöver anstränga sig.<sup>53</sup> Och även om Stella själv på ett plan förstår att hon egentligen inte vill vara med Hannes, så kan hon också se hur mycket enklare allt skulle vara med honom och hur gärna hon skulle vilja att det kändes bra. Hon bekräftar därmed bilden av heterosexualitet som något statusbärande och eftersträvansvärt, och något som hon kan de kulturella koderna för.<sup>54</sup> När Stella och Hannes kysser varandra försöker hon få det att kännas bättre genom att tänka på Sigrid, och efter en stund uttrycker hon att "man vänjer sig".<sup>55</sup> Så i sin strävan att nå heterosexualitet förnekar hon sin egen vilja och använder också tystnaden som strategi för att nå dit.

---

<sup>51</sup> Nordin, 2010, s. 41

<sup>52</sup> Nordin, 2010, s. 114

<sup>53</sup> Rosenberg, 2002, s. 17-18

<sup>54</sup> Franck, 2009, s. 206

<sup>55</sup> Nordin, 2010, s. 117

Stella och Hannes hamnar till slut i en situation där de nästan har sex med varandra, men då bryter Stella tystnaden och säger att hon inte vill. Hannes frågar då: "Varför inte?"

Ja, varför inte? Vad ska jag svara? För att han har en onödig utväxt mellan benen och luktar herrparfym? För att han borde ha bröst och lukta vanilj och blommor? För att jag inte alls kom för att träffa honom utan Sigrid. För att enda anledningen till att jag sitter där är att jag blev ledsen och förvirrad när han sa att Sigrid skulle sova över hos Mimmi. För att jag egentligen bara vill ligga med hans syster och inte med honom? För att hon höll mig i handen i går och nu är jag rädd?<sup>56</sup>

För Stella verkar det alltså handla mycket om just kön och att Hannes är en kille och Sigrid en tjej. Hon beskriver deras biologiska skillnader, att Hannes har "en onödig utväxt mellan benen" och att Sigrid har bröst, men också att Hannes herrparfym skiljer sig från Sigrids lukt av vanilj och blommor. För henne verkar det inte bara handla om att hon är mindre intresserad av Hannes, utan att detta till stor del är för att han är kille. Detta är en viktig del i Stellas försök att hitta sin lesbiska identitet.

Vikten av representation förstår även Stella när hon börjar fundera kring ordet "lesbisk". Det börjar med att hon tittar i sitt teckningsblock där hon har ritat av Sigrid. Plötsligt förstår hon hur tydligt det syns att den som har tecknat tycker väldigt mycket om den avtecknade, och då slår det henne att hon är "kär i en tjej".<sup>57</sup> Hon har sedan tidigare förstått att hon är kär i Sigrid, men på något sätt verkar det vara i det här skedet som tankarna kring sexualitet och identitet kommer fram. Då börjar hon googla ordet "lesbisk" och kollar runt på olika sidor som handlar om att vara lesbisk. Stella uttrycker att det känns konstigt och att hon tycker att ordet "lesbisk" låter som en lungsjukdom. Efter att ha letat en stund känner hon också att hon inte hittar någonting som stämmer in på just henne och Sigrid. Hon hittar sidor om homosexuellas rätt att gifta sig i kyrkan och att adoptera barn, men för henne känns det väldigt främmande. Hon hittar helt enkelt ingenting som representerar henne och hennes känslor för Sigrid.<sup>58</sup> Kanske hör detta ihop med att Stellas liv inte stämmer överens med dramaturgin och föreställningen om den homosexuella barndomen, vars mall bland annat

---

<sup>56</sup> Nordin, 2010, s. 119-120

<sup>57</sup> Nordin, 2010, s. 64

<sup>58</sup> Nordin, 2010, s. 65

säger att du ska ha ett avvikande könsbeteende och känna dig utanför.<sup>59</sup> Stella har många kompisar och beskriver sig själv som populär i skolan, vilket dementerar bilden av den homosexuella som ensam och konstig. Hon är också intresserad av kläder och smink och beskrivs av Hannes som ”tjejig”.<sup>60</sup> Stella har alltså inte heller det atypiska könsbeteende som beskrivs i kontexten den homosexuella barndomen. När Stella googlar ”lesbisk” hamnar hon även på en hemsida tillhörande RFSL Senior.<sup>61</sup> Där hittar hon åttiofyaåriga Agnes och de två inleder en mailkonversation där de utbyter erfarenheter om sina liv som lesbiska. Även detta kan ses som ett steg i Stellas sökande efter sin lesbiska identitet och ett sätt att hitta förebilder.

Efter många vändor fram och tillbaka kommer det fram att Sigrid är kär i Stella och de blir ihop. Nästa fråga blir då hur öppna de ska vara i skolan och med sina kompisar. I det fallet följs alltså den klassiska dramaturgin, då nästa steg i historien handlar om den obligatoriska komma-ut-processen. Till slut är det kompisarna själva som förstår hur det ligger till och frågar rätt ut om det stämmer. När hemligheten har avslöjats känner Stella sig lättad.

Det händer ingenting förfärligt. Ingen säger upp bekantskapen med oss eller tycker att vi är äckliga. Det är något mindre, något som knappt märks om man inte tittar efter. Kanske jag inbillar mig för att jag börjar leta. Men jag tror inte det.<sup>62</sup>

Här går det att förstå hur stark Stellas rädsla var inför att berätta för kompisarna om hennes och Sigrids kärlek. Att en stor rädsla var att kompisarna skulle tycka att de var äckliga. Detta kan kopplas till den skam som är starkt förknippad med homosexualiteten, och rädslan för och erfarenheten av kränkning – ett slags internaliserad homofobi.<sup>63</sup> Men istället för att något förfärligt händer tycker Stella snarare att de blir *för* glada, att de “plötsligt aldrig haft en enda fördom i hela sitt liv” och att “de är så moderna och fantastiska och avslappnade att de håller på att spricka av det”.<sup>64</sup> Enligt Stella verkar alltså kompisarnas glädje inte vara helt genuin och kanske är hon orolig att de tänker något annat än vad som visas utåt. I deras beteende

---

<sup>59</sup> Lundahl, 1998, s. 27

<sup>60</sup> Nordin, 2010, s. 122

<sup>61</sup> Nordin, 2010, s. 66

<sup>62</sup> Nordin, 2010, s. 156

<sup>63</sup> Hekanaho, 2012, s. 70

<sup>64</sup> Nordin, 2010, s. 157

märks att de blir nervösa och har svårt att agera som vanligt, något som förstärker känslan av att Stellas och Sigrids kärlek är något avvikande.

Nästa steg blir att avslöja för sina familjer att Stella och Sigrid har blivit ihop. I Stellas fall blir det väldigt enkelt, då det är Stellas mamma som själv tar upp ämnet och uttrycker att hon är glad att se Stella så lycklig. De pratar ingenting om det faktum att Sigrid är en tjej, utan samtalet rör sig i stället mot att Stella frågar hur det går med mammans kärleksliv och att de får en fin pratstund ihop.<sup>65</sup> Med Sigrids familj blir avslöjandet desto svårare. Efter att Stella har följt med Sigrids familj till deras lantställe över helgen och de har dolt sin relation i några dagar bestämmer de sig till slut för att låta familjen få veta. I stället för att gå upp till frukosten ligger de kvar i sängen, med armarna om varandra, för att vänta på att någon ska komma in och tala om att söndagsfrukosten är serverad. Medan de väntar målar Stella upp en bild i sitt huvud över vilken fin frukost det kommer bli och hur skönt det kommer kännas att slippa dölja kärleken. När Sigrids mamma sedan kommer och knackar på blir scenariot helt annorlunda än Stella tänkt sig. När mamman får se dem i samma säng blir hon först tyst och frågar sedan “vad tror ni att ni håller på med, då?”. Efter en stund säger hon även åt Stella att åka hem.<sup>66</sup>

Skrynklorna och svetten i lakanen är inte minnen av någonting fint nu, bara obehagliga mot huden. Sängen känns för trång. Vad gör jag här? Sigrids arm om mig är inte sömntung och kärleksfull längre. Jag vill bara lyfta bort den och gå. Ja, jag har ju till och med blivit tillsagd att gå. Sigrid ligger väl och väntar på att jag ska göra det.

Så jag flyttar undan hennes arm, och hon protesterar inte.<sup>67</sup>

I den här scenen visas tydligt hur det fina i Stellas och Sigrids relation plötsligt blir till något fult och skamfyllt. Att skrynklorna och svetten i lakanen, som egentligen påminner om något fint, på en sekund förvandlas till något obehagligt. Att Sigrids arm som kändes kärleksfull plötsligt blir en boja som Stella måste ta sig loss ifrån. Hur stoltheten blir till skam på bara ett ögonblick. Sigrids mamma visar tydligt att hon inte är okej med vad som händer och Stellas

---

<sup>65</sup> Nordin, 2010, s. 210-211

<sup>66</sup> Nordin, 2010, s. 177-178

<sup>67</sup> Nordin, 2010, s. 179

reaktion blir att hon skäms och åker därifrån. I scenen visas tydligt den skam som Pia Livia Hekanaho menar är starkt sammankopplad med hur homosexualitet framställs i kulturen.<sup>68</sup>

Problemen i *Det händer nu* är alla kopplade till just lesbiskheten. De skapas både av omgivningen, genom påläggande av skam, och av Stella själv genom internaliserad homofobi och rädsla för att gå emot normen.

## SOM ELD

Sara Lövestams bok *Som eld* (2015) är skriven ur båda huvudpersonernas perspektiv och upplagd så att Anna respektive Lollo har berättarrösterna i vartannat kapitel. På så vis får läsaren veta vad båda tänker kring det som händer. Anna och Lollo möts på en ö i Stockholms skärgård där de båda ska tillbringa sommaren. När de först ser varandra tänker de mest på olikheterna dem emellan, vilka främst grundar sig i att de har olika klassbakgrund. Lollo har vuxit upp i överklassmiljö och bor till vardags med sin kärnfamilj på Östermalm, medan Anna bor i Rågsved med sin ensamstående, sjukskrivna pappa. Dessa klasskillnader blir ett genomgående tema för boken och för Annas och Lollos relation.

Redan första gången som Anna och Lollo umgås avslöjas det att Anna är intresserad av tjejer, när Lollo börjar fråga om hennes skola.

“Är det några heta killar där då?”

Anna värms inifrån. Louise, hopkurad i sin kofta mitt emot henne, vill hellre prata än åka hem.

“Vet inte än. Det är väl samma som i nian. Kanske några fler, men...”

”Men?”

Hon vet inte varför hon inte stoppar där. Louise vill prata om snygga killar, hon borde prata om killar. Men resten av orden ramlar liksom bara ut.

“Jag gillar nog tjejer mer.”<sup>69</sup>

Redan tidigt i boken får alltså både Lollo och läsaren veta att Anna ser sig som lesbisk och att hon inte försöker dölja det genom att spela med och prata om snygga killar. Efter en trevande tystnad svarar Lollo sedan att hennes bästa kompis är bög och även om hon inte avslutar meningen förstår Anna att hon menar att “det är lugnt”. Det får Anna att känna sig både lättad

---

<sup>68</sup> Hekanaho, 2012, s. 71

<sup>69</sup> Lövestam, Sara, *Som eld*, Stockholm, 2015, s. 39-40

och generad.<sup>70</sup> Efter det pratar de inte mer om ämnet. Att Anna inte försöker förklara sig eller prata bort ämnet visar att hon är relativt trygg i sin identitet som lesbisk och att hon väljer att inte förhålla sig till den tystnadskultur som Mia Franck beskriver, där karaktärerna använder tystnad som metod för att passa in i heteronormen.<sup>71</sup> Hon är öppen med vem hon är och problematiserar inte sin lesbiskhet, vilket också gör att hon stänger alla dörrar till den potentiella heterosexualiteten.

Ganska kort efter att Anna och Lollo börjat umgås som vänner växer en spänning fram mellan dem och Anna börjar titta på Lollo på ett speciellt sätt. Men till en början tänker hon att hon inte är intresserad på det sättet, utan bara att “hon har märkt att det är svårt att titta på tjejers hud och inte få en enda tanke i huvudet”.<sup>72</sup> Enligt henne själv verkar det alltså främst vara ett allmänt intresse för tjejer som gör att hon tittar lite extra på Lollo. Det faktum att Anna tittar på tjejers hud är inte heller något som problematiseras, utan är helt enkelt en del av vem Anna är.

För Lollo, som har varit ihop med killar tidigare och i vanliga fall pratar om “snygga killar” med sina kompisar, blir vägen till att förstå och våga visa sina känslor för Anna längre och svårare. Hon har svårt erkänna känslorna för sig själv och känner också press från omgivningen kring hur hon borde känna och agera. När Lollo brors kompis Erik kommer på besök till ön känner Lollo förväntningarna både från sig själv, sin familj och från Erik på att de två borde bli intresserade av varandra. Erik gör ingen hemlighet av att han är intresserad av Lollo och hennes pappa pratar om hur det skulle bli om Erik blev hans svärson, trots att Lollo inte har visat något intresse tillbaka. Även Lollo kompisar utgår ifrån att hon är förtjust i Erik.

Mimmi fnittrar. Hon säger att det hörs på Lollo röst att hon är intresserad, fastän hon påstår att hon inte är det. Var är han nu då? Sitter han bredvid?  
“De åker vattenskidor”, säger Lollo utan att protestera.

Mimmis ord lägger sig runt henne i cirklar. De säger att det vore logiskt om hon blev kär i Erik. De säger att det vore normalt.

Lollo tittar på sina armar, tänker på Eriks rangliga kropp och hans röst som ropar “bomben!”. Önskar att håren på hennes hud skulle resa sig.<sup>73</sup>

---

<sup>70</sup> Lövestam, 2015, s. 40

<sup>71</sup> Franck, 2009, s. 206

<sup>72</sup> Lövestam, 2015, s. 49

<sup>73</sup> Lövestam, 2015, s. 94-95

Utifrån vad Lollo omgivning säger förstår hon också själv att det enklaste och mest naturliga och normala vore om hon blev kär i Erik. Däremot så märker hon skillnad på när hon tänker på Anna, respektive Erik. Att håren på hennes armar reser sig bara av tanken på Anna, men inte på Erik. Trots detta väljer hon att spela med ett tag. När hon går med på att kyssa Erik ser hon sig själv utifrån och förstår hur perfekt det är och hur bra de passar ihop, något som hennes familj återigen bekräftar genom sitt agerande.<sup>74</sup> Heteronormativiteten blir alltså det naturliga, eftersträvansvärda och statusbärande i historien och något som Lollo känner att hon behöver förhålla sig till.<sup>75</sup> Utöver det förhåller hon sig också till aspekten klass. Vi får inte veta exakt från vilken klassbakgrund Erik kommer, men i och med att han är godkänd som kompis till Lollo bror verkar han komma från ungefär samma värld som hon. De har samma referensramar kring till exempel båtar och sommarhus – vilket hon och Anna inte har – och Erik förstår och hänger med i familjens jargong.

Lollo bild av sig själv och sin identitet är att hon är intresserad av killar och att det är så det ska fortsätta. När hon och Anna håller handen och kysser varandra för första gången är det Lollo som tar initiativet, men hon väljer att motivera det med att hon trodde att Anna skulle göra det eftersom hon “är den lesbiska här”.<sup>76</sup> Men Lollo känner sig osäker på hur hon ska ta initiativet, då alla personer hon har kysst innan också har varit de som har tagit första stegen. Hon verkar även förvånad över Annas reaktioner, då hon inte reagerar så som Lollo tänker sig att hon ska göra. När de pratar om Annas hus och att Lollo vill att Anna ska visa det för henne märks det att det heterosexuella spelet inte fungerar.

“Ska du visa mig det?”

Hon säger det flirtigt. Som hon skulle flirta med en kille. Anna borde svara “självklart” och kanske blinka åt henne. Men hon skakar på huvudet, fortfarande med blicken mot havet.

“Inte förrän det är klart.”<sup>77</sup>

Utifrån den här beskrivningen förstår vi att Lollo är van att flirta med killar, men att det verkar fungera annorlunda att flirta med en tjej, eller i alla fall med just Anna. Lollo försöker följa det heterosexuella flirtspelet men misslyckas. Även om det finns ett begär mellan dem så

---

<sup>74</sup> Lövestam, 2015, s. 157

<sup>75</sup> Franck, 2009, s. 206

<sup>76</sup> Lövestam, 2015, s. 111

<sup>77</sup> Lövestam, 2015, s. 113

fungerar inte de uppbyggda strukturerna och spelen. När heteronormativiteten bryts, bryts också de förutbestämda mallarna för begär som bekräftas i och med den heterosexuella matrisen.<sup>78</sup>

Efter kyssen med Anna får Lollo kalla fötter och tänker att det aldrig kommer bli möjligt för henne och Anna att bli ihop. När hon tänker kring hur det skulle vara att berätta för sina föräldrar känner hon starkt att det inte skulle gå bra.

Hon föreställer sig att hon berättar om Anna. Mamma och pappa, jag har träffat någon. Det är den där tjejen som alla tycker är så skabbig. Ni vet, alkisens dotter.

Det skulle inte gå bra. Dels för att det var en tjej, och dels för att det var den tjejen.

Inte för att de är homofober, alltså de är civiliserade. Men just deras egna barn ska nog inte vara gay. Vilket hon inte är heller, hon har ändå haft tre pojkvänner.<sup>79</sup>

Här visas att Lollo föreställer sig att det skulle vara problem att berätta om Anna för sina föräldrar utifrån två aspekter. Dels det faktum att hon är en tjej och dels för att hon är just den hon är; hennes pappa är alkoholist och andra tycker att hon är "skabbig". För Lollo verkar alltså klass vara ett lika stort problem som brottet mot heteronormativiteten. Även om hon förstår att hennes föräldrar inte skulle förskjuta henne väljer hon helt enkelt att förneka sina känslor. Hon spelar med i det heterosexuella spelet och använder tystnaden som ett sätt att passa in och passera som "normal".<sup>80</sup> Hon tar också avstånd från och avskriver en lesbisk identitet i och med sin tidigare erfarenhet av killar.

I Annas fall handlar inte svårigheterna om hennes sexualitet, eftersom att hon redan från början har vetat och varit öppen med att hon är lesbisk. Dock är detta ingenting hon har berättat för varken sin pappa eller sina kompisar. Identiteten verkar inte vara något hon skäms över, utan anledningen till att hon inte har berättat verkar snarare vara att det inte har kommit på tal eller att det inte är något hon brukar prata om. Hon nämner bland annat att hon och

---

<sup>78</sup> Butler, 2007, s. 235-236

<sup>79</sup> Lövestam, 2015, s. 142

<sup>80</sup> Franck, 2009, s. 206



hennes pappa inte brukar prata om känslor.<sup>81</sup> När Anna och Lollo i slutet av boken äntligen har blivit ihop berättar Anna det för sin pappa.

Anna hade inte ens tänkt på att vara nervös, men det är klart. Vissa skulle få spö för en sån grej. I vissa länder skulle man bli halshuggen, hon har bara inte tänkt på det. Men pappa verkar inte bli sur i alla fall, han sköljer ner äggröran med folköl och drar på munnen.  
“Då behöver man inte oro sig för att du kommer hem och är på smällen.”<sup>82</sup>

Det är alltså inte förrän efter att Anna har berättat för sin pappa som hon tänker tanken att hon hade kunnat vara nervös innan. Hon verkar inte heller ha tänkt på sin sexualitet som något avvikande, som skulle kunna innebära problem eller kränkningar, eller rent av halshuggning i andra länder. I och med att hennes pappa inte heller tar så allvarligt på det hon berättar blir det helt enkelt inte en så stor grej. Annas historia följer alltså inte den vanliga dramaturgin kring homosexualitet, där hon ska känna sig avvikande och kämpa med att våga komma ut och vara öppen.<sup>83</sup> Fokus ligger istället på den specifika relationen med Lollo och svårigheterna i hur de ska få varandra.

Läsaren får aldrig veta om eller hur Lollo berättar för sin familj om Anna, vi får bara följa hennes väg till att slutligen acceptera sina känslor för Anna. Även om hon kanske har förstått hur mycket hon gillar Anna har hon haft svårt att acceptera att hon skulle vara lesbisk. Hon har också låtit omgivningen styra hennes val och känslor. Det inser hon när hon i slutet letar upp Anna för att berätta hur hon känner.

Man är så inne i sig själv. Det är så synd om en, för att man gillar någon som man inte bör gilla. Man är så pressad, för att folk omkring en vill att man ska bli kär i en kille med “trevliga föräldrar” vilket betyder att hans pappa äger en racerbana. Man står där och ska plocka rabarber och känslorna är så jobbiga att man blir hård i magen, och man tror att det är synd om en.<sup>84</sup>

---

<sup>81</sup> Lövestam, 2015, s. 205

<sup>82</sup> Lövestam, 2015, s. 205-206

<sup>83</sup> Franck, 2009, s. 252

<sup>84</sup> Lövestam, 2015, s. 198

Här kopplar Lollo återigen tillbaka till klasskillnaderna mellan henne och Anna, genom att förklara att en killes trevliga föräldrar inte bara behöver vara trevliga utan också rika samt att hon har låtit omgivningen styra hennes känslor. Hon reflekterar också över hur inne i sig själv hon har varit, medan Anna har haft det minst lika svårt och jobbigt som hon under hela deras relation.

På många sätt är Lollo's dramaturgi en väg från tystnad och förnekelse till öppenhet, vilket stämmer överens med det typiska lesbiska narrativet som Kerry Mallan beskriver.<sup>85</sup> Samtidigt är det fler aspekter än just brottet mot heteronormativiteten som skapar problem i kärlekshistorien, mest påfallande social klass, vilket gör att boken också skiljer sig från den klassiska homosexuella dramaturgin.

## **DU OCH JAG, MARIE CURIE**

Huvudpersonen i *Du och jag, Marie Curie* är Jenny. Det är hennes tankar och känslor vi får följa, även om historien är berättad ur tredje person. Tidigt i boken får läsaren veta att Jenny är kär i Filippa, som går i hennes fotbollslag. Jenny märker att Filippa får henne att känna på ett speciellt sätt när de ses och när de råkar nudda vid varandra. När de är på bio tillsammans med några andra ur fotbollslaget har Jenny svårt att koncentrera sig på filmen eftersom Filippa "sitter där och märks". Och Jenny reagerar över att när hon råkar snudda vid Filippa rycker hon till och blir alldeles varm, men däremot så märker hon inte ens att hon i sina ansträngningar att sitta så långt ifrån Filippa som möjligt i stället råkar trycka sig tätt intill någon annan.<sup>86</sup>

Även om Jenny verkar tycka att det är härligt och spännande att vara intresserad av Filippa är känslorna också mycket kopplade till skam och en rädsla för att vara äcklig. En sen kväll cyklar Jenny hem till Filippa, som är vaken och kommer ut till henne på gatan. De står alldeles nära varandra och rör med sina händer över varandras kroppar en kort stund, innan Filippa går in till sig igen. Dagen efter är Jenny glad, men också förvirrad och lite skamsen, och oroar sig över vad Filippa tänker.

Hon kanske inte alls vaknar och känner sig härlig i hela huden. Hon kanske först tror att hon har drömt en läskig dröm om att den där konstiga Jenny

---

<sup>85</sup> Mallan, Kerry, 2004, s 116-117

<sup>86</sup> Persson, Annika Ruth, *Du och jag, Marie Curie*, 1. uppl., Kabusa böcker, Ystad, 2003, s. 17

kom smygande utanför fönstret och med sin häxblick tvingade henne att klättra ut och sen började slafs på henne med sina läskiga händer och flåsa henne på halsen. Och sen inser hon att det hände på riktigt. Och så rusar hon upp och spyr.<sup>87</sup>

Vid ett senare tillfälle tänker Jenny även att Filippa kanske tror att hon ”bara är ute efter hennes kropp” och att hon är en ”sjuk sexgalning som rusar hem till olika tjejer på nätterna och kladdar lite på dem”.<sup>88</sup> Jenny verkar ha svårt att tro på att Filippa är intresserad tillbaka och att hon skulle vilja röra vid henne också. Dessa tankar blir till skam och äckelkänslor inför sig själv och det faktum att hon inte kan låta bli att röra vid Filippa när de ses, vilket kan läsas som en internaliserad homofobi.<sup>89</sup>

När Jenny tänker på Filippa tänker hon inte något speciellt kring att det är just en tjej hon har blivit intresserad av. För henne verkar det mest handla om att hon är kär och att det är svårt och omvälvande. Filippa är däremot lite svårare att förstå, kanske till viss del för att läsaren aldrig får höra hennes tankar utan bara ser henne utifrån. Men Filippa verkar på något sätt vilja skjuta det som händer mellan dem ifrån sig och intalar sig själv och också Jenny att det är Jenny som är den drivande och den som ”håller på”. Filippa har en machete hängande över sin säng och vid ett tillfälle när de ligger i sängen ramlar den ner, en millimeter ifrån dem.

Jenny står som bedövd, stirrar på macheten som fortfarande står där i sängen. Upprepar som ett bråkande får:

”Du hade kunnat dö. Du hade kunnat dö.”

”Ja fy fan”, säger Filippa, men låter nästan upprymd. Blir retsam igen:

”Den har väl lossnat mer och mer för varje gång du har legat här och hållit på.”

Är det *jag* som håller på, tänker Jenny. Är det bara jag?<sup>90</sup>

I den här scenen visas tydligt maktobalansen som finns mellan Jenny och Filippa och hur plötsligt Filippa kan svänga om och bli kall och hård. Trots att de på ett sätt umgås som om de vore ett par kan Filippa aldrig erkänna att hon har känslor för Jenny eller att de skulle ha en

---

<sup>87</sup> Persson, 2003, s. 41

<sup>88</sup> Persson, 2003, s. 55

<sup>89</sup> Antirasistiska akademien, *Homofobi*

<sup>90</sup> Persson, 2003, s. 97

relation. Hon lägger istället skuld på Jenny genom att säga att hon ligger i hennes säng och ”håller på”. Vid flera tillfällen börjar Filippa prata om killar med Jenny, även vid tillfällen då de precis har haft sex med varandra. Filippa pratar om någon kille som är gullig och frågar om Jenny är kär i honom<sup>91</sup> och frågar också om de ska ”gå ut och kolla in killar”.<sup>92</sup> För henne verkar alltså relationen inte betyda något alls, eller så har hon helt enkelt svårt att acceptera att hon skulle ha känslor för en tjej och försöker istället spela med i det heterosexuella spelet. Genom sin förnekelse och tystnad kan Filippa, trots att hon har en relation med Jenny, fortfarande uppfattas som heterosexuell och hon lägger därmed skam på Jenny som faktiskt känner och vill på riktigt.<sup>93</sup>

För Jenny sker ett slags utveckling kring hennes identitet som lesbisk under bokens gång. I början nämner hon som sagt inget speciellt om det, utan pratar mest om sina känslor för Filippa. Men när deras relation tar slut börjar Jenny tänka mer kring sin lesbiska identitet. Hon följer med sin kompis på en poesiuppläsning där hon får träffa några lesbiska personer som är lite äldre än henne och som hon blir fascinerad av. Det verkar vara det första sammanhanget där hon träffar och pratar med några som är öppet lesbiska och där hon kan hitta förebilder. Längre fram i boken tänker Jenny också mycket kring att hon måste ”öva”, vilket betyder att hon vill öva på att närma sig och flirta med tjejer. På en fest med fotbollslaget följer någons kusin från Norrland med och hamnar bredvid Jenny. De pratar och har det trevligt, men när Jenny plötsligt lägger en hand på hennes lår reser hon sig tvärt och går därifrån. När Jennys kompisar ser vad som händer säger de att hon inte är riktigt klok, vilket Jenny tolkar som att de tycker att det är konstigt att hon är intresserad av tjejer.

”Jaja, jag ska aldrig röra några tjejer mer”, väser Jenny så bara Jasmine hör. ”Ska leva kyskt resten av livet. Det är orättvist, men så får det bli.[...]”

Jasmine nyper Jenny lätt i armen och väser tillbaka.

”Måste bara känna hur rymdvaror känns. Du fattar ju verkligen ingenting. Det är väl inte för att det var en tjej som du inte är klok. Det är väl inte det som är problemet. Men du känner ju henne för fan inte!”<sup>94</sup>

---

<sup>91</sup> Persson, 2003, s. 116

<sup>92</sup> Persson, 2003, s. 114

<sup>93</sup> Hekanaho, 2012, s. 70

<sup>94</sup> Persson, 2003, s. 164

Detta är kopplat till de tidigare nämnda känslorna kring skam och att vara äcklig<sup>95</sup>, vilket gör att Jenny genom sin internaliserade homofobi tolkar det kompisarna säger som något annat än vad de faktiskt menar. Förtrycket är komplext i och med att det inte bara kommer utifrån utan även inifrån. Det blir en slags dubbel bestraffning genom att Jenny lägger skam på sig själv för något hon tror att omgivningen tänker.

I efterhand kan Jenny mer reflektera kring hur det faktiskt har varit att vara förälskad i en tjej. Hon tänker kring hur andra i hennes fotbollslag ältar och ”piper så fort de är olyckligt kära i nån fjunig kille”<sup>96</sup>, medan Jenny inte har kunnat göra så när hon var olycklig över sin relation med Filippa, eftersom det var ”nånting som inte fanns”.<sup>97</sup> Och även om Jenny har lagt den mesta av skulden på sig själv tidigare i boken, kan hon i slutet mer förstå den strukturella orättvisan som ligger bakom.

Bara för att Filippa inte är kille (och inte jag heller) var det som att jag inte ens fick tänka att jag var kär i henne. Det finns liksom lagar för vad man får tänka och känna. Om de inte passar in på vad man verkligen tänker och känner så måste man låtsas och ljuga jämt. Och så börjar andra hitta på saker åt en, de hjälper en att ljuga bort sig själv.<sup>98</sup>

I det här stycket nämner Jenny mer kring hur mycket hon faktiskt har förhållit sig till de runt omkring henne i sin relation till Filippa. Hur hon har tänkt att deras kärlek inte var på riktigt, just för att det handlade om lesbisk kärlek, och hur både hon och andra har hjälpts åt att ljuga och upprätthålla tystnadskulturen kring det som har hänt.<sup>99</sup> Detta märks bland annat i relationen mellan Jenny och hennes föräldrar. Till en början umgås Jenny och Filippa mycket hemma hos Jenny och dricker även te tillsammans med föräldrarna ibland. Jennys mamma uttrycker att hon tycker mycket om Filippa, men verkar inte alls förstå att deras relation skulle kunna vara något annat än vänskaplig. När det börjar bli problematiskt med Filippa och de sedan slutar ses är Jenny väldigt ledsen, vilket hennes föräldrar märker och tar upp med henne. Men trots att de frågar vad det handlar om väljer Jenny att inte svara, antingen för att hon inte vågar berätta att hon är lesbisk eller för att hon helt enkelt inte vill öppna sig för dem

---

<sup>95</sup> Hekanaho, 2012, s. 71

<sup>96</sup> Persson, 2003, s. 166

<sup>97</sup> Persson, 2003, s. 166

<sup>98</sup> Persson, 2003, s. 166

<sup>99</sup> Franck, 2009, s. 206

kring någonting alls. Kärleken till Filippa blir i stället en tystnad som de upprätthåller tillsammans, på samma sätt som relationen blev en tystnad mellan Jenny och Filippa. I slutet av boken berättar Jennys mamma att hon har träffat på Filippa.

”Hon kom fram och pratade och verkade mycket gladare än i höstas. Hade visst träffat nån kille. Fredrik. Är det nån du känner?”

[...]

”Det är väl därför hon inte är här så mycket nu. Synd. Kul tjej. Ni hade ju roligt ihop, det märktes.”<sup>100</sup>

Även här utgår mamman ifrån att det inte har funnits något annat än vänskap mellan Jenny och Filippa, vilket Jenny inte heller säger emot. Den kvinnliga vänskapen befasts istället tydligt och tystnaden kring eventuella avvikelser från denna upprätthålls.

### 3. SLUTDISKUSSION

I detta avsnitt kommer jag att jämföra och diskutera mina analyser av de tre böckerna, för att på så sätt besvara min frågeställning. Till att börja med kommer jag titta på hur lesbiskheten beskrivs och benämns av omgivningen, samt hur karaktärerna själva ser på sin lesbiska identitet. Sedan kommer jag att beskriva om och i så fall hur lesbiskheten beskrivs som ett problem, samt om det finns andra problem än detta i berättelserna.

I *Det händer nu* beskrivs Stellas och Sigrids relation till stor del som en nära vänskap. När Stella beskriver dem fokuserar hon mycket på hur bra vänner de är, snarare än kärleken. Denna bild speglas också i omgivningen, av föräldrar och vänner. Den nära vänskapen finns också gestaltad i *Du och jag, Marie Curie*, både av Jennys föräldrar och av Filippa. Jennys mamma verkar inte förstå att deras relation har varit något annat än vänskaplig, medan Filippa snarare förnekar kärleken och på så vis förminskar relationen till en vänskaplig sådan. I *Som eld* nämns ingenting om en vänskap mellan Anna och Lollo, men däremot är omgivningen väldigt styrande kring förväntningarna på heterosexualitet. Både Lollo's vänner och familj uttrycker tydligt en förväntan på att Lollo ska träffa en kille, men också att det ska vara en

---

<sup>100</sup> Persson, 2003, s. 143

kille från en rik familj. Detta är något som också Lollo förhåller sig till och intalar sig själv. I *Du och jag, Marie Curie* uttrycks förväntan på heterosexualitet snarare genom tystnad och det som inte sägs. Jenny väljer att vara tyst och inte prata om sin och Filippas relation, vilket både hennes familj, kompisar och Filippa själv väljer att spela med i.

Förväntan på heterosexualitet märks också i närvaron av killar i böckerna och hur relationerna med dessa beskrivs som den enkla vägen. I *Det händer nu* har Stella en flirt med Sigrids bror Hannes och tänker mycket på hur lätt det skulle vara om de blev ihop och hur bra det skulle verka utåt, även om hon inuti känner starkt att det inte är något hon vill. Även Lollo i *Som eld* testar den enkla vägen genom att kyssa sin brors kompis, som både hennes vänner och familj skulle godkänna som en bra kille för henne. Men också Lollo förstår att relationen med Erik inte är något hon vill ha egentligen. För Filippa i *Du och jag, Marie Curie* ser relationen med killar annorlunda ut. Hon inleder en relation med Jenny, som hon verkar tycka mycket om, men blir sedan ihop med en kille i stället. Läsaren får inte veta hur Filippa tänker kring det som händer, men förstår i alla fall att hon inte är redo att vara öppen med sina känslor för Jenny.

Både i *Det händer nu* och *Som eld* märks heterosexualitetens ställning som naturlig och universell genom Stellas och Lollos flirtar med killar. Relationen mellan Stella och Hannes respektive Lollo och Erik verkar gå lätt och Stella uttrycker att hon nästan blir besviken över hur bra hon är på att flirta med killar. Detta märker även Lollo av när hon försöker flirta med Anna och det heterosexuella flirtspelet inte fungerar på henne.

Karaktärernas bild av sig själva och sin lesbiska identitet ser olika ut i de olika böckerna. Både i *Det händer nu* och *Du och jag, Marie Curie* finns inslag av skamkänslor och internaliserad homofobi. Både Stella och Jenny känner en stark rädsla över att uppfattas som äckliga, både av omgivningen och av personerna de är kära i. Stella känner också stark skam när Sigrids mamma ser dem ligga och hålla om varandra i samma säng. För Jenny kommer skamkänslorna snarare från Filippas förnekande av deras relation och hennes sätt att lägga över ansvaret på Jenny.

I *Det händer nu* uppfattar jag både Stella och Sigrid som sökande och tvekande kring sin lesbiska identitet. De är rädda för att erkänna sin lesbiskhet för sig själva och omgivningen eftersom de inte känner sig trygga i den. Stellas mailkonversation med Agnes blir ett sätt att hitta lesbiska förebilder och förstå att det finns och har funnit många andra som hon. Deras utveckling under bokens gång stämmer väl överens med dramaturgin för homosexualitet, då handlingen främst kretsar kring deras funderingar över identitet och vägen till att våga komma ut. I *Som eld* går Lollo igenom en liknande utveckling, där hon går från att förneka sina

känslor till att våga vara öppen. Dock handlar problematiken här inte bara om lesbiskheten utan också mycket om klass. Annas narrativ skiljer sig från alla dessa, då hon genom hela boken är trygg och säker i sin lesbiska identitet och varken förnekar eller skäms över sina känslor. Även Jenny i *Du och jag, Marie Curie* är säker på att hon är lesbisk och att det är tjejer hon blir kär i, men däremot är hon inte särskilt trygg i sin identitet. Detta har främst att göra med Filippas sätt att hantera deras relation. Filippa är också den enda av alla karaktärer som helt förnekar att hon skulle vara lesbisk och i stället blir ihop med en kille.

*Det händer nu* är den bok som främst beskriver lesbiskheten som ett problem och presenterar det som berättelsens huvudtema. Boken följer den klassiska, homosexuella dramaturgin där huvudkaraktärernas mål är att våga komma ut. I *Som eld* är klass ett i stort sätt lika stort problem som lesbiskheten och boken innehåller även en karaktär vars lesbiska identitet inte ses som ett problem. I *Du och jag, Marie Curie* handlar inte huvudpersonens och berättarens problem om att vara lesbisk, utan mer om den svåra relationen till just Filippa. lesbiskheten blir ett problem i och med Filippas sätt att agera.

I en jämförelse med tidigare forskning går det att se både skillnader och likheter i framställningen av och problemformuleringen kring lesbiskhet. Den totala tystnad och ordlöshet som Eva Borgström, Liv Saga Bergdahl och Kristina Fjelkestam beskriver finns inte med på samma sätt i de tre böcker jag närläst. Dock finns det i alla böcker inslag av tystnad som ett sätt att förneka eller passa in i normen. Någon slags tystnadskultur finns kvar, även om straffet för att bryta mot den inte är lika hårt nu som då. I alla tre nutida ungdomsböcker jag läst uppfattar jag också en strävan hos karaktärerna mot att komma ut ur tystnaden och in i öppenheten. Som ett sätt att visa hur svårt det kan vara, men också hur viktigt det är att våga.

#### **4. SAMMANFATTNING**

Mitt syfte med den här uppsatsen var att undersöka hur lesbiskhet framställs i ungdomslitteratur. I min frågeställning ingick huruvida lesbiskheten framställs som ett problem, eller vad som annars skapar problem i kärlekshistorien. Jag ville även titta på hur lesbiskhet beskrivs av omgivningen, samt hur de lesbiska karaktärerna ser på sin egen identitet. För att ta reda på detta närläste jag tre ungdomsromaner från 2000-talet och jämförde dessa.



I min läsning av böckerna har jag haft queerteori som utgångspunkt. Inför mitt arbete har jag också definierat några begrepp jag anser viktiga: lesbiskhet, heteronormativitet och den heterosexuella matrisen, skam och internaliserad homofobi. Jag har också skrivit om den klassiska homosexuella dramaturgin som ofta förekommer i litteratur, för att sedan se om böckerna jag närläser följer denna utvecklingsmall.

Slutligen har jag analyserat och diskuterat resultaten av min undersökning. Där framkommer att i boken *Det händer nu* är lesbiskheten huvudproblemet samt att dess karaktärer till stor del följer den klassiska homosexuella dramaturgin. I *Som eld* är klass ett lika stort problem som lesbiskheten och där finns det också en karaktär som aldrig ifrågasätter sin lesbiska identitet. Även i *Du och jag, Marie Curie* är en av karaktärerna relativt trygg i sin identitet som lesbisk, men problemen skapas dock av att den hon är kär i inte vågar vara öppen med sina känslor.

Min tes att lesbisk kärlek ofta beskrivs som problematisk stämde alltså till viss del, men inte helt genomgående. Böckerna innehåller både tystnad, skam och obligatoriska komma-ut-processer, men också mycket glädje kring att vara lesbisk. Även om flera karaktärer är sökande i sin identitet är ändå själva kärleken beskriven som något fint. Det är snarare heteronormen och att bryta mot den som skapar problemen. Känslorna av skam skapas inte heller bara av omgivningen, utan också av karaktärerna själva genom rädsla och internaliserad homofobi. Så egentligen är det inte faktumet att karaktärerna är lesbiska som är problematiskt, utan snarare heteronormen som hela tiden gör sig påmind.

## 5. LITTERATURFÖRTECKNING

Antirasistiska akademien, *Homofobi*, u.å. <http://www.antirasistiskaakademien.se/homofobi/> [hämtad 2018-11-27]

Augustpriset, *Det händer nu*, u.å. <https://www.augustpriset.se/bidrag/det-hander-nu> [hämtad 2018-12-13]

Augustpriset, *Du och jag, Marie Curie*, u.å. <https://www.augustpriset.se/bidrag/du-och-jag-marie-curie> [hämtad 2018-12-13]

Bergdahl, Liv Saga, *Kärleken utan namn: identitet och (o)synlighet i svenska lesbiska romaner*, doktorsavhandling, Institutionen för kultur- och medievetenskaper, Umeå universitet, Diss. Umeå: Umeå universitet, 2010, Umeå, 2010

Borgström, Eva, *Berättelser om det förbjudna: begär mellan kvinnor i svensk litteratur 1900-1935*, Göteborg, 2016

Butler, Judith, *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*, Daidalos, Göteborg, 2007

Cart, Michael & Jenkins, Christine, *The heart has its reasons: young adult literature with gay/lesbian/queer content, 1969-2004*, Scarecrow, Lanham, MD, 2006

Fjelkestam, Kristina, *Ungkarlsflickor, kamrathustrur och manhaftiga lesbianer: modernitetens litterära gestalter i mellankrigstidens Sverige*, doktorsavhandling, B. Östlings bokförl. Symposion, Diss. Stockholm : Univ., 2002, Eslöv, 2002

Franck, Mia, *Frigjord oskuld: heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*, doktorsavhandling, Åbo akademi, Åbo, 2009

Kivilaakso, Katri, Lönngrén, Ann-Sofie & Paqvalén, Rita (red.), *Queera läsningar: [litteraturvetenskap möter queerteori]*, Hägersten, 2012

Levande Historia, *Elise Ottesen-Jensen kämpade för upplysning kring sexualitet*, u.å. <https://www.levandehistoria.se/hbtq/elise-ottesen-jensen-ottar-rattigheter-och-upplysning-kring-sexualitet> [hämtad 2018-11-27]

Libris, *Du och jag, Marie Curie*, u.å. <http://libris.kb.se/bib/9034886> [hämtad 2018-11-27]

Lilla Piratförlaget, *Böcker: Som eld*, u.å. <http://lillapiratforlaget.se/bocker/som-eld/> [hämtad 2018-11-27]

Lundahl, Pia, *Lesbisk identitet*, Carlsson, Stockholm, 1998

Lövestam, Sara, *Som eld*, Stockholm, 2015

Lövestam, Sara, *Böcker*, u.å. <https://saralovestam.se/bocker/> [hämtad 2018-11-27]

Mallan, Kerry, 2004. "Feeling a little queer? Performing Lesbian Desire and Identity in Youth Texts". *Seriously Playful. Genre, Performance and Text*. Sharyn Pearce och Kerry Mallan (red). Flaxton, Qld.: Post Pressed.

Müller, Corinna, "Kvinnor emellan: lesbiskt begär i svenskspråkig skönlitteratur från 1980-talet", i *Lambda nordica.*, 2003(9):3, s.6-20, 2003

Nordin, Sofia, *Det händer nu*, Stockholm, 2010

Persson, Annika Ruth, *Du och jag, Marie Curie*, 1. uppl., Kabusa böcker, Ystad, 2003

Persson, Annika Ruth, *Om mig*, 05/2018, <https://www.annikaruthpersson.com/> [hämtad 2018-11-27]

Piratförlaget, *Nominerad till Slangbellan!* u.å. <http://www.piratforlaget.se/2016/03/14/nominerad-till-slangbellan/> [hämtad 2018-12-13]

Rabén & Sjögren, *Författare: Sofia Nordin*, u.å. <http://www.rabensjogren.se/forfattare/118798-sofia-nordin> [hämtad 2018-11-27]

Rabén & Sjögren, *Det händer nu*, u.å. <http://www.rabensjogren.se/bocker/112741-det-hander-nu> [hämtad 2018-11-27]

Rosenberg, Tiina, *L-ordet: vart tog alla lesbiska vägen?*, Normal, Stockholm, 2006

Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002

Sedgwick, Eve Kosofsky, *Between men: English literature and male homosocial desire*, Columbia Univ. Press, New York, 1985

Watell, Sune, "Farväl heteronormativitet", i *Lambda nordica.*, 1-2/2004, s. 89-90, 2004

Österlund, Maria, *Förklädda flickor: könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*, doktorsavhandling, Åbo Akademi, Diss. Åbo: Åbo akademi, 2006, Åbo, 2005